

УДК 378.014(436)

DOI: 10.31499/2307-4914.19.2019.174007

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В АВСТРІЇ

Сторонська Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри порівняльної педагогіки та методики викладання іноземних мов, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.

ORCID: 0000-0003-2348-0265

E-mail: o_stor@ukr.net

Статтю присвячено аналізу австрійського досвіду концептуального проектування і нормативного регулювання модернізації системи вищої педагогічної освіти. У процесі дослідження розглянуто основні пріоритети австрійської державної політики у сфері професійної підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах, висвітлено сучасні концептуальні підходи і нормативні положення щодо її реформування. У результаті в публікації представлена парадигмально нова модель розвитку системи педагогічної освіти Австрії, що передбачає її виведення на світовий рівень, а відтак стосується багатьох проблем, зокрема посилення інноваційної спрямованості, структурно-організаційної перебудови, змістово-цільової модернізації і т.д. Проаналізована в статті концептуальна і правова база модернізації австрійської системи вищої педагогічної освіти орієнтує на поступальну реалізацію реформ з акцентом на власних національних інтересах та з урахуванням міжнародних тенденцій у цій сфері.

Ключові слова: система освіти Австрії, підготовка педагогічних кадрів, вища педагогічна освіта, державна політика, нормативно-правова база, концептуальна модель, стратегії реформування, напрями модернізації.

CONCEPTUAL AND LEGAL BASIS FOR REFORMING HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION SYSTEM IN AUSTRIA

Storonska Oksana, PhD in Pedagogics, Associate Professor of Comparative Pedagogy and Methods of Foreign Language Teaching Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-2348-0265

E-mail: o_stor@ukr.net

The article is devoted to the analysis of the Austrian experience in conceptual projection and legal regulating a process of modernization of higher pedagogical education system. Paradigmatically new and methodologically original model of pedagogical education system development in Austria as a result of integrating the efforts of the government, scientists, teachers, provides its evolution according to international standards, and therefore deals with many problems, in particular, intensification of innovative orientation, structural and organizational modernization, content modification and etc. Taking into account these considerations, the purpose of the article is to analyze the conceptual and legal framework for functioning and reforming the Austrian system of higher pedagogical education. According to the purpose a complex of complementary theoretical methods, including study of scientific sources, analysis of the conceptual and legal documents, interpretation and generalization on the research problem has been used in our research.

As a result of the research, the regulatory basis for modernization of higher pedagogical education in

Austria has been characterized. The conceptual and legislative framework for reforming the professional teacher education in Austria is focused on agreement with European standards for professional qualification of teaching staff and convergence with national requirements for professional development of teachers. The basic ideas of the new concept of Austrian pedagogical education and federal laws on professional training of teaching staff for Austrian schools presuppose the improvement of multi-level training of teaching staff in higher educational institutions, the implementation of new bachelor's and master's courses according to modern changes in Austrian school system, the integration of theoretical and practical training of intending teachers etc.

Keywords: education system in Austria, teacher training, higher pedagogical education, state policy, legislative framework, conceptual model, strategies of reform, directions of modernization.

Соціально-економічні, науково-технологічні та культурно-освітні реалії сьогодення, що передбачають нові вимоги до якості людського капіталу, зміну ролі людини в сучасному світі, нове бачення ідеалу її освіченості тощо, потребують підготовки вчителів нової генерації та відповідно актуалізують проблеми модернізації української системи вищої педагогічної освіти, серед яких удосконалення її структурно-організаційних засад, реорганізація інституційної мережі, оновлення змістових і методичних аспектів на основі кращих вітчизняних традицій та прогресивного міжнародного досвіду. Успішність розв'язання окреслених завдань, спрямованих загалом на підвищення якості професійної підготовки вчительських кадрів, безпосередньо залежить від наявності цілісної теоретичної концепції і належно сформованої законодавчої бази модернізації системи педагогічної освіти, які б забезпечували системність і послідовність процесу її трансформації та запобігали фрагментарності, стихійності здійснюваних реформ. В умовах перегляду концептуального і нормативно-правового контексту реформування системи професійної підготовки педагогічних кадрів в Україні доцільним видається осмислення відповідного зарубіжного досвіду, зокрема Австрії – країни з вагомими здобутками у сфері концептуального проектування і практичного впровадження ефективних інновацій у систему педагогічної освіти.

Питанням розвитку педагогічної освіти в Австрії як одному з найвагоміших пріоритетів державної політики відводиться неабияка увага, результатом чого стали системні дослідження різноманітних аспектів австрійської системи професійної підготовки вчительських кадрів, серед них генеза системи педагогічної освіти Австрії в історичній ретроспективі, модернізація теоретичних і методичних основ професійної підготовки майбутніх учителів в сучасних умовах, порівняння системи педагогічної освіти Австрії та інших країн (Й. Кьоніг [7], Р. Меснер [8], П. Пош [9], М. Шратц [10] та ін.). Варто зазначити, що й українські науковці у пошуках шляхів і способів розв'язання актуальних проблем педагогічної освіти в Україні, дедалі частіше звертаються до австрійського досвіду в цій сфері, досліджуючи передовсім історію становлення австрійської системи педагогічної освіти та особливості професійної підготовки педагогічних кадрів для різних рівнів і галузей освіти (О. Биндас [1], Л. Дзевицька [2], М. М'яковський [3] та ін.). Водночас аналіз джерел з проблеми дослідження засвідчив, що новітні здобутки Австрії у питаннях удосконалення професійної підготовки вчительських кадрів, зокрема нова концептуальна база і нормативно-правове забезпечення процесу реформування системи вищої педагогічної освіти, ще не отримали належне висвітлення в українській науково-педагогічній літературі.

Мета статті полягає в аналізі концептуальної і нормативно-правової бази

підготовки педагогічних кадрів у системі вищої освіти Австрії.

Проблеми реформування системи педагогічної освіти Австрії вже досить тривалий час є об'єктом жвавих дискусій в науково-педагогічному й освітянському середовищі. Їх результатом стали висновки про прогалини і недоліки теорії і практики професійної підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах. У той час, як в інших країнах активно вживаються заходи, спрямовані на перебудову системи професійної освіти вчителів відповідно до нових умов життєдіяльності, педагогічна освіта в Австрії надто тривалий час опирається на історичний досвід і наявні, в деяких аспектах вже застарілі структури і підходи – констатується в низці наукових досліджень [8; 9; 10]. Такі міркування дали суттєвий поштовх модернізаційним процесам у системі професійної підготовки вчителів в Австрії, ініціювали пошуки шляхів розв'язання її ключових проблем.

Вихідним моментом реформування системи педагогічної освіти в Австрії стали заяви міністра освіти, мистецтва і культури К. Шмід і міністра науки і досліджень Й. Гана 2009 року щодо необхідності реформування професійної підготовки вчителів у країні та створення за їх ініціативою відповідної експертної групи, до складу якої увійшли представники австрійських професійних науково-педагогічних організацій, ректори, проректори і професори університетів та вищих педагогічних шкіл. Результатом її роботи стала нова концепція професійної підготовки вчителів «Нова педагогічна освіта – майбутнє педагогічних професій» (2010 р.), спрямована, як зазначено у передмові, не на фрагментарні зміни, удосконалення певних елементів системи професійної підготовки педагогічних кадрів, а на її докорінну перебудову на основі кращих традицій та інновацій відповідно до потреб сьогодення і вимог завтрашнього дня [4, с. 5].

У концепції чітко окреслені цілі і завдання педагогічної освіти, визначені вимоги до професійної підготовки вчителя нової формації, пропонується структурно-змістова модель педагогічної освіти, висвітлюються ключові принципи і пріоритетні напрями неперервного удосконалення системи професійної підготовки педагогічних кадрів. Вона передбачає створення комплексної системи професійної підготовки майбутніх учителів, яка охоплює усі сфери і напрями педагогічної діяльності і забезпечує освіту фахівців всього діапазону педагогічних професій на основі поєднання кращих національних традицій і світових тенденцій сучасної педагогічної освіти.

Концепція «Нова педагогічна освіта – майбутнє педагогічних професій» (2010 р.) передбачає раціональний синтез ключових ідей провідних сучасних доктрин і парадигм професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема гуманістичної чи особистісно-орієнтованої, академічної, професійно-прагматичної, культурологічної та ін., що дають змогу ефективно модернізувати систему професійної підготовки вчительських кадрів у контексті вимог і можливостей ХХІ століття, адже раціональне співвідношення їх пріоритетів та засадничих ідей забезпечує належне підґрунтя для розробки нових цілей і завдань педагогічної освіти, оновлення її теоретичних, методологічних і технологічних основ відповідно до реалій сьогодення і перспектив майбутнього [4, с. 6–7].

Виходячи з таких засадничих ідей та положень, у концепції визначено відповідні заходи модернізації системи професійної підготовки педагогічних кадрів на теренах країни, серед них: диференціація процесу професійної підготовки педагогічних кадрів відповідно до рівнів шкільної освіти та впровадження відповідних напрямів

підготовки – «Початкова освіта», «Середня загальна освіта», «Середня професійна освіта»; встановлення єдиної структури професійної підготовки вчителів усіх напрямів і спеціальностей (бакалаврат – магістратура – післядипломна підготовка); посилення фундаментальної і загально-педагогічної підготовки вчителів усіх спеціальностей на етапі бакалаврату і магістратури задля усвідомлення загальної сутності і спільності усіх педагогічних професій; впровадження комп'ютерного тесту і співбесіди для перевірки загальної здатності абітурієнтів до навчання і їх здібностей до професійної діяльності вчителя, а також орієнтувальної фази, спрямованої на рефлексію професійного самовизначення студентів; диверсифікація видів практичної підготовки протягом навчання у вищих навчальних закладах, а також удосконалення стажерської практики як етапу професійної підготовки вчительських кадрів та передумови допуску до самостійної професійної діяльності тощо [4, с. 10–15].

Проведений аналіз засвідчує, що нова концепція професійної підготовки педагогічних кадрів в Австрії загалом передбачає підвищення престижу і привабливості педагогічних професій, забезпечує проникність і гнучкість між ними, нівелюючи їх ієрархію та акцентуючи їхню загальну спільну сутність, а також загострює потребу в тісній співпраці усіх інститутів професійної підготовки педагогічних кадрів з метою досягнення окреслених цілей і завдань реформування системи педагогічної освіти. Після обговорень і загального схвалення серед урядовців, науковців, освітян ці рекомендації зрештою були покладені в основу Федерального Закону «Про педагогічну освіту» (2013 р.), що став новою нормативно-правовою базою функціонування системи професійної підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах Австрії, регламентуючи її загальні цілі і завдання, обсяги і терміни, зміст й організацію.

Ключові положення документа сфокусовано на питаннях розробки і впровадження бакалаврських і магістерських програм за новими напрямками підготовки відповідно до рівнів шкільної освіти в Австрії, оснований на розмаїтті науково-педагогічних теорій, концепцій, методів і підходів, актуальних вимогах суспільного життя і потребах професійного світу. Закон чітко окреслює цілі і сутність таких освітніх програм. Так, відповідно до його положень програма бакалаврату – це програма базової професійної освіти педагогічних кадрів обсягом 180–240 кредитів ЄКТС та тривалістю щонайменше 6 семестрів, натомість магістерська програма – це програма поглибленої та розширеної професійно-педагогічної підготовки обсягом 60–120 кредитів ЄКТС і тривалістю 2–4 семестри [5, с. 12–13]. Усі програми педагогічної освіти мають слугувати розвитку низки компетенцій, зокрема загальнопедагогічної, предметної, дидактичної, соціально-комунікативної, та забезпечувати формування різнобічного бачення педагогічних проблем і комплексного розуміння освітніх завдань. Для досягнення означених цілей законом встановлено обов'язковість відповідних циклів професійної підготовки майбутніх вчителів, зокрема: загальнопедагогічної, спрямованої на освоєння загальних основ педагогіки, дидактики, педагогічної психології, соціології освіти; предметно-методичної, що передбачає освоєння низки предметів і методик їх викладання; спеціальної, що забезпечує поглиблену підготовку в межах однієї з таких галузей педагогіки й освіти, як корекційна педагогіка, соціальна педагогіка, дошкільна педагогіка, полілінгводидактика, медійна педагогіка, релігійна педагогіка та ін. за вибором студента [5, с. 3–5]. Їх обсяги різняться залежно від напрямку підготовки, що продемонстровано у таблиці:

Таблиця 1

Мінімальні обсяги циклів професійної підготовки
педагогічних кадрів в Австрії

Цикл підготовки	Напрямок підготовки			Середня професійна освіта
	Початкова освіта	Середня загальна освіта		
Бакалаврат				
Загально-педагогічна	40–50 кредитів ЄКТС	40–50 кредитів ЄКТС		60 кредитів ЄКТС
Предметно-методична	120–130 кредитів ЄКТС	95–100 кредитів ЄКТС (один предмет викладання)	190–200 кредитів ЄКТС (два предмети викладання)	180 кредитів ЄКТС
Спеціальна	60–80 кредитів ЄКТС	95–100 кредитів ЄКТС	–	–
Магістратура				
Загально-педагогічна	10–20 кредитів ЄКТС	10–20 кредитів ЄКТС		10–20 кредитів ЄКТС
Предметно-методична	40–50 кредитів ЄКТС	35–40 кредитів ЄКТС (один предмет викладання)	70–80 кредитів ЄКТС (два предмети викладання)	40–50 кредитів ЄКТС
Спеціальна	–/30 кредитів ЄКТС	35–40 кредитів ЄКТС	–	–

Наскрізним елементом усіх циклів підготовки згідно з Федеральним Законом «Про педагогічну освіту» (2013 р.) має бути практична складова, загальний обсяг якої – щонайменше 30 кредитів ЄКТС. Логічним доповненням практичної підготовки майбутніх учителів в Австрії відповідно до чинного законодавства є шкільне стажування (1 рік), що передбачає проведення занять під керівництвом досвідченого вчителя-наставника та є передумовою допуску до самостійної професійної діяльності. Попри обов'язковість стажування положення Федерального Закону «Про педагогічну освіту» (2013 р.) не встановлюють точні часові межі його проходження, пропонуючи декілька варіантів на вибір, зокрема після закінчення бакалаврату, під час навчання в магістратурі чи після її завершення. Більш докладно особливості шкільного стажування майбутніх учителів в Австрії регламентуються Федеральним Законом «Про педагогічну діяльність» (2013 р.). Так, його метою параграф 39 визначає полегшення переходу до практичної професійної діяльності вчителям-початківцям та їх інтеграції в професійно-педагогічних колах завдяки можливості безпосередньої комунікації з досвідченими педагогами, спостереження за їх навчально-виховною роботою та набуття власного досвіду підготовки і проведення занять. Шкільне стажування проголошується вирішальним моментом професійної соціалізації й удосконалення професійної компетентності майбутніх учителів, забезпечуючи різноманітність джерел знань і досвіду та передбачаючи тісну взаємодію і злагодженість завдань і обов'язків різних

інституційних секторів педагогічної освіти. Водночас особливо наголошується на необхідності забезпечення взаємозв'язку і наступності практичної підготовки педагогічних кадрів на етапах бакалаврату, магістратури і шкільного стажування [6, с. 6–7].

Отже, здійснене дослідження доводить, що процес модернізації системи педагогічної освіти в Австрії здійснюється еволюційним шляхом, без радикальних експериментів, із залученням усіх суб'єктів професійної підготовки вчительських кадрів, з акцентом на власних національних інтересах та з урахуванням загальних європейських тенденцій. Першим логічним кроком на шляху реформ стало виявлення наявних прогалин системи професійної підготовки педагогічних кадрів та обґрунтування цілісної концепції її модернізації, що визначає пріоритетні напрями вдосконалення системи педагогічної освіти в сучасних соціально-економічних умовах і прогнозує можливості підвищення її ефективності. Наступний крок передбачав оновлення нормативно-правової бази професійної підготовки педагогічних кадрів, що окреслюючи її мету, обсяги, зміст, особливості організації, дає змогу реалізувати визначені стратегії модернізації системи педагогічної освіти. Подальший крок реформування системи педагогічної освіти в Австрії – це розробка і реалізація нових навчальних планів і програм, що втілюють в життя утверджені на державному рівні підходи та ідеї підготовки педагогічних кадрів. Завдяки такій вираженій політиці Австрія виробила ефективну модель багатоетапної розбудови системи педагогічної освіти, що вже сьогодні дає перші відчутні результати, які стають відомими широкій науково-педагогічній громадськості далеко за межами країни та підлягають подальшому науковому дослідженню й оцінці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биндас О. М. Професійна підготовка вчителів іноземних мов магістерського рівня в університетських коледжах педагогічної освіти Австрії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2016. 20 с.
2. Дзевицька Л. С. Підготовка вчителів німецької мови в вищих педагогічних навчальних закладах Австрії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2015. 20 с.
3. М'яковський М. Є. Педагогічна освіта Австрії XIX – початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Тернопіль, 2009. 20 с.
4. BMUKK & BMWF Lehrerinnenbildung Neu. Die Zukunft der pädagogischen Berufe. Endbericht. Wien: BMUKK/BMWF, 2010. 92 S.
5. Bundesrahmengesetz zur Einführung einer neuen Ausbildung für Pädagoginnen und Pädagogen vom 11.7.2013. *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich*. 2013. Nr. 124. S. 1–19.
6. Dienstrechtsnovelle 2013 – Pädagogischer Dienst. *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich*. 2013. Nr. 211. S. 1–51.
7. König J., Herzmann P. *Lehrerberuf und Lehrerbildung*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 2016. 208 S.
8. Messner R. Leitlinien einer phasenübergreifenden Lehrerbildung. *Seminar*. 2004. Nr. 4. S. 9–27.
9. Posch P. Gesellschaftliche Entwicklungen und neue Ansprüche an die Lehrerinnenbildung. *Pädagogik für Niederösterreich – Festschrift zur Gründung der Pädagogischen Hochschule Niederösterreich* / E. Rauscher (Hrsg.). Baden: PH Niederösterreich, 2007. S. 15–25.
10. Schratz M. Die Neuordnung der Lehrerbildung in Österreich. *Reform der Lehrerbildung in Deutschland, Österreich und der Schweiz: Analysen, Perspektiven und Forschung* / D. Bosse, L. Criblez, T. Hascher (Hrsg.). Immenhausen: Prolog-Verlag, 2012. S. 93–108.

REFERENCES

1. Byndas, O. M. (2016). Profesiina pidhotovka vchyteliv inozemnykh mov mahisterskoho rivnia v universytetskykh koledzhakh pedahohichnoi osvity Avstrii. *Extended abstract of candidate's thesis*. Poltava [in Ukrainian].
2. Dzevytska, L. S. (2016). Pidhotovka vchyteliv nimetskoï movy v vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Avstrii. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kirovohrad [in Ukrainian].
3. Miaskovskyi, M. Ye. (2009). Pedahohichna osvita Avstrii XIX – pochatku XX st. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
4. BMUKK & BMWF (2010). Lehreinnenbildung NEU. Die Zukunft der pädagogischen Berufe. Endbericht. Wien: BMUKK/BMWF [in German].
5. Bundesrahmengesetz zur Einführung einer neuen Ausbildung für Pädagoginnen und Pädagogen vom 11.7.2013. *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, Vol. 124, 1–19* [in German].
6. Dienstrechtsnovelle 2013 – Pädagogischer Dienst. *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, Vol. 211, 1–51* [in German].
7. König, J., Herzmann, P. (2016). Lehrerberuf und Lehrerbildung. Bad Heilbrunn: Klinkhardt [in German].
8. Messner, R. (2004). Leitlinien einer phasenübergreifenden Lehrerbildung. *Seminar, Vol. 4, 9–27* [in German].
9. Posch, P. (2007). Gesellschaftliche Entwicklungen und neue Ansprüche an die Lehrerinnenbildung. *Pädagogik für Niederösterreich – Festschrift zur Gründung der Pädagogischen Hochschule Niederösterreich*. E. Rauscher (Ed.). Baden: PH Niederösterreich, 15–25 [in German].
10. Schratz, M. (2012). Die Neuordnung der Lehrerbildung in Österreich. *Reform der Lehrerbildung in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Analysen, Perspektiven und Forschung*. D. Bosse, L. Criblez, T. Hascher (Ed.). Immenhausen: Prolog Verlag, 393–108 [in German].